

Гонтарук Володимир Вікторович

аспірант,

Приватний вищий навчальний заклад "Європейський університет"

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1194-8698>**Volodymyr Gontaruk**

Private Higher Education Establishment "European University"

**РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ
ЯК ДРАЙВЕР ЗРОСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ****DEVELOPMENT OF DIGITAL PAYMENT SYSTEMS
AS A DRIVER OF E-COMMERCE GROWTH**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню розвитку цифрових платіжних систем як одного з ключових факторів зростання електронної комерції в сучасній економіці. Розглянуто основні тенденції у впровадженні безготівкових розрахунків, мобільних платіжних сервісів і фінтех-рішень, які сприяють підвищенню зручності, швидкості та безпеки онлайн-транзакцій. Акцентується увага на значенні цифрових платіжних інструментів у зміцненні довіри споживачів до електронної торгівлі, а також у розширенні ринкових можливостей для бізнесу. Особливо розглядаються питання кібербезпеки, регуляторного середовища та фінансової інклюзії. Зроблено висновок, що подальший розвиток цифрових платіжних систем є важливою умовою для стимулювання електронної комерції та інтеграції національної економіки в глобальний цифровий простір.

Ключові слова: цифрові платіжні системи, безготівкові розрахунки, онлайн-платежі, мобільні платежі, кібербезпека, цифровізація економіки.

Summary. The article examines the development of digital payment systems as a key driver of e-commerce growth in the context of digital economic transformation and increasing global competition. The essence of digital payment instruments, their main types, and functional capabilities are revealed, including e-wallets, mobile payment applications, online banking systems, contactless technologies (NFC), QR payments, and payment gateways. Their role in ensuring the speed, convenience, accessibility, and security of financial transactions, as well as in significantly reducing transaction costs and increasing consumer trust and satisfaction, is substantiated. The influence of the fintech sector on the transformation of the payment market and the development of innovative financial services is analyzed, including “buy now – pay later” (BNPL) models, personalized financial solutions, digital credit products, and integrated financial ecosystems. The importance of the open banking concept and the use of modern technologies, such as artificial intelligence, blockchain, big data, and API solutions, in improving the efficiency, transparency, and automation of payment systems is highlighted. Special attention is paid to the regulatory framework of Ukraine’s payment market, in particular the implementation of European approaches in accordance with the Law of Ukraine “On Payment Services,” which creates institutional prerequisites for integrating the national financial system into the global economic space. The main challenges of digital payment development are analyzed, including cybersecurity risks, personal data protection, digital inequality, and regulatory constraints. The impact of wartime conditions on the functioning of e-commerce in Ukraine is examined, demonstrating that digital payment systems ensured the resilience of financial infrastructure, facilitated the rapid recovery of online trade, and supported economic activity even under crisis shocks. It is concluded that the further development of digital payment systems is an important prerequisite for economic recovery, shadow economy reduction, increased investment attractiveness, and business competitiveness.

Keywords: digital payment systems, cashless payments, online payments, mobile payments, cybersecurity, digitalization of the economy.

Постановка проблеми. Електронна комерція у сучасну цифрову епоху демонструє швидкі темпи зростання, що зумовлено стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та докорінною зміною споживчих звичок. Одним із ключових факторів, який рухає цей прогрес уперед, є впровадження та активний розвиток цифро-

вих платіжних систем. Вони забезпечують високу швидкість проведення фінансових операцій, підвищену зручність для користувачів і надійний рівень безпеки при здійсненні транзакцій онлайн. Поширене застосування безготівкових розрахунків, мобільних гаманців та платформ онлайн-банкінгу значною мірою сприяє розширенню масшта-

бів електронної торгівлі, роблячи її доступною для дедалі ширшого кола споживачів у всьому світі.

Проте, попри очевидний прогрес у цій сфері, існує чимало викликів, які стримують подальший розвиток електронної комерції. Зокрема, це недостатньо розвинена платіжна інфраструктура, постійна загроза кіберзлочинності, нерівний доступ населення до цифрових послуг, недосконалість нормативно-правової бази, низький рівень фінансової та цифрової грамотності серед громадян і обмежена довіра до сучасних платіжних рішень. В умовах глобалізації та все більшої інтеграції економік світу ефективність використання цифрових платіжних інструментів стає критично важливою для підвищення конкурентоспроможності бізнесів і економік у цілому. Для України, яка наразі перебуває у фазі економічного відновлення, впровадження інновацій у сфері платіжних систем та стимулювання розвитку малого й середнього бізнесу виглядає як особливо актуальне завдання. Воно також тісно пов'язане з необхідністю сприяти фінансовій інклюзії серед усіх верств населення.

Зважаючи на ці аспекти, актуальним є детальне вивчення ролі цифрових платіжних систем у зміцненні електронної комерції. Це передбачає аналіз наявних бар'єрів на шляху їх ефективного впровадження, оцінку впливу на економічний розвиток і розробку конкретних рекомендацій для поліпшення функціонування цих систем у межах сучасного глобального цифрового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний фундамент дослідження взаємодії фінансових технологій та електронного бізнесу закладено у працях таких провідних зарубіжних науковців, як Т. Беланче, Л. Касало та К. Флавіан, які детально проаналізували вплив штучного інтелекту та довіри споживачів на прийняття цифрових платіжних рішень [3]. Питання стратегічного розвитку електронної комерції в умовах глобалізації ґрунтовно досліджені у працях П. К. Каннана, який визначив платіжні системи як критичний елемент «шляху клієнта» (customer journey) [1].

Серед вітчизняних дослідників вагомий внесок у вивчення трансформації платіжного простору України зробили О. Дзюблюк, який аналізує стійкість банківської системи в умовах цифровізації, та Н. Шелудько, чії праці присвячені розвитку фінансового посередництва та інноваційним інструментам розрахунків [4; 9]. Водночас динаміку розвитку вітчизняного ринку e-commerce у взаємозв'язку з платіжною інфраструктурою висвітлюють у своїх звітах експерти аналітичних центрів, спираючись на методологію М. Портера щодо конкурентних переваг, адаптовану до цифрових реалій.

Хоча вчені, яких ми згадували, вже зробили чимало ґрунтовних відкриттів, у розмовах про

розвиток цифрових платежів в онлайн-торгівлі ще є купа моментів, які варто вивчити докладніше.

По-перше, варто глибше копнути в те, що ми називаємо «платіжним тертям». Хоч Т. Беланш і наголошує на важливості зручності інтерфейсів, ми все ще недостатньо розуміємо, як жорсткі правила безпеки (особливо ті, що встановлюють регулятори) впливають на кількість успішних покупок у мобільних додатках. Це постійне протистояння між потребою захистити наші дані та бажанням, щоб все працювало «без сучка, без задирки», створює проблеми для продавців. Вони ще не виробили чітких способів, як тут знайти золоту середину.

По-друге, у дослідженнях спостерігається значна регіональна несправедливість. Більшість ґрунтовних праць, як-от роботи П. К. Каннана, опираються на досвід заможних ринків США та Євросоюзу. А от питання, як пристосувати ці світові платіжні рішення до специфічних умов країн з перехідною економікою, залишається мало вивченим і дуже розрізним. Для таких ринків характерна висока недовіра людей до цифрових грошей та нерівномірне покриття інтернетом, що вимагає розробки зовсім інших стратегій для розвитку електронної торгівлі.

По-третє, особливо актуальною є проблема забезпечення інтероперабельності сучасних фінансових активів. У науковій літературі досі бракує обґрунтованої моделі, яка б дозволяла інтегрувати криптовалюти та цифрові валюти центральних банків (CBDC) у традиційну систему інтернет-еквайрингу. На думку О. Дзюблюка, така інтеграція може створити загрози для монетарної стабільності, що вимагає розробки нових підходів до регулювання цих процесів.

Метою статті є комплексне дослідження розвитку цифрових платіжних систем як ключового чинника зростання електронної комерції, а також визначення їх впливу на трансформацію бізнес-моделей, підвищення ефективності фінансових операцій і формування довіри споживачів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ХХІ столітті цифровізація стала визначальним фактором розвитку економіки, а електронна комерція – одним із найдинамічніших її сегментів. Ключову роль у цьому процесі відіграють цифрові платіжні системи, які забезпечують інфраструктуру для здійснення онлайн-транзакцій та формують основу функціонування цифрових ринків [7].

Оновлена нормативно-правова база відіграє ключову роль у впорядкуванні інноваційних процесів та забезпеченні стабільного функціонування цифрового середовища в Україні. Важливим кроком у цьому напрямі стало ухвалення Верховною Радою України в червні 2021 року ЗУ «Про платіжні послуги». Цей закон запро-

вадив кардинально нові, європейські підходи до регулювання платіжних систем, гармонізувавши вітчизняне законодавство з вимогами директиви PSD2 (Payment Services Directive 2). Зокрема, він чітко пояснює:

- що таке платіжні операції та як вони в цілому відбуваються в Україні;

- які саме платіжні послуги існують та як їх можна надавати, хто взагалі може пропонувати такі сервіси (навіть компанії, що не є банками) і як вони отримують дозвіл на свою діяльність;

- як в цілому влаштовані та працюють платіжні системи в Україні;

- які права, обов'язки та відповідальність мають усі, хто задіяний у платіжних процесах, з особливим акцентом на посиленій захист прав клієнтів, які користуються цими послугами;

- як саме контролюється робота тих, хто надає платіжні послуги, а також як перевіряється надійність та безпечність усієї платіжної інфраструктури.

Особливу актуальність у контексті цифровізації економіки мають закріплені Законом загальні засади випуску та використання в Україні електронних грошей, а також цифрових грошей Національного банку України (e-гривні). Відповідно до п. 59 ч. 1 ст. 1 даного Закону, платіжна система - це система для виконання платіжних операцій із формальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи [8]. Таке чітке юридичне визначення створює прозорі умови для інтеграції інноваційних цифрових рішень у легальне фінансове поле України.

Цифрові платіжні системи представляють собою багатовимірний комплекс інноваційних технологій, які сприяють ефективному проведенню фінансових операцій у електронному середовищі. До них входять електронні гаманці, мобільні додатки для платежів, інтернет-банкінг, безконтактна оплата за допомогою NFC, оплата через QR-коди, а також спеціальні системи, що полегшують оплату в онлайн-магазинах.

Завдяки цим інструментам операції проходять значно швидше, фінансовими послугами стає простіше і зручніше користуватися, а також вони стають доступними широкому колу людей. Все це сприяє активному розвитку цифрової економіки, створюючи нові можливості та стимулюючи економічний розвиток у сучасному світі.

Цифрові платіжні системи мають одну з найвагоміших переваг – значне скорочення витрат і часу на проведення транзакцій. На відміну від традиційних банківських інструментів, де опрацювання операцій може займати кілька днів, сучасні технології дозволяють здійснювати платежі миттєво або з мінімальною затримкою. Це

набуває особливого значення в сфері електронної комерції, де швидкість обробки платежів істотно впливає на рівень задоволеності клієнтів, їхню лояльність, а також на показники конверсії у продажах через інтернет [5].

Фінтех-сектор відіграє ключову роль у розвитку цифрових платежів, виступаючи двигуном інновацій у фінансовій галузі. Компанії в цій сфері створюють нові моделі ведення бізнесу, сфокусовані на потребах користувача, і пропонують інтегровані рішення, що виходять за рамки традиційних фінансових послуг. Йдеться не лише про проведення платежів, але й про впровадження таких функцій, як кредитування (у тому числі за принципом «купуй зараз – плати пізніше»), страхування, інвестування і персоналізоване управління фінансами. Така еволюція сприяє створенню цілісних цифрових фінансових екосистем, де користувач має доступ до широкого спектру послуг в одному середовищі.

Посилена активність фінтех-компаній суттєво змінює структуру фінансового ринку, сприяючи зростанню конкуренції та стимулюючи традиційні банки до впровадження цифрових рішень. У відповідь банківські установи модернізують свою IT-інфраструктуру, розробляють інноваційні сервіси й удосконалюють взаємодію з клієнтами. Цей процес сприяє переходу до відкритих моделей співпраці, зокрема через стратегічні партнерства з фінтех-компаніями та запровадження концепції відкритого банкінгу.

У сучасному світі використання цифрових платіжних систем для міжнародних розрахунків стає все більш важливим. Це зумовлено стрімким зростанням глобальної онлайн-торгівлі та необхідністю швидкої обробки фінансових переказів із-за кордону. Інноваційні технології, такі як блокчейн, штучний інтелект і аналіз великих даних, значно покращують швидкість, прозорість і безпечність міжнародних платежів, одночасно знижуючи їхню собівартість. У результаті цифрові платіжні системи стають ефективною альтернативою традиційним банкам, які часто потребують більше часу для обробки транзакцій і стягують високі комісії.

Важливим напрямом розвитку є також поширення мобільних платежів, що обумовлено стрімким зростанням використання смартфонів і мобільного інтернету. Це сприяє залученню нових категорій користувачів до електронної комерції, особливо у країнах, що розвиваються, де мобільні пристрої часто є основним каналом доступу до фінансових послуг.

Проте, стрімкий розвиток цифрових платіжних систем, попри всі свої переваги, несе із собою і низку суттєвих викликів. Ключовими серед них є забезпечення надійної кібербезпеки, гарантування беззастережної конфіденційності персо-

нальних даних користувачів, ефективна протидія зростаючому масштабу кібершахрайства та інших протиправних дій, а також нагальна потреба у формуванні чітких, прозорих та адаптивних регуляторних механізмів. Окрім цього, важливим соціальним аспектом залишається проблема цифрової нерівності, що виявляється у неоднаковому доступі різних верств населення до передових технологічних рішень та інноваційних фінансових послуг [6].

В Україні питання стійкості цифрових платіжних систем набуло критичної важливості після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року. Попри серйозні виклики у сфері електронної комерції, про що свідчать дані дослідження Promodo (зокрема, падіння доходів онлайн-продавців на 92% протягом першого тижня війни), платіжна інфраструктура проявила вражаючу здатність до адаптації. Безготівкові розрахунки та безперебійна робота інтернет-еквайрингу стали ключовими інструментами, що допомогли інтернет-магазинам відновити свою діяльність уже до кінця березня. Як зазначає сервіс Zakaz.ua, забезпечення попиту на продукти харчування стало можливим саме завдяки реалізації безпечних онлайн-оплат і послуг доставки. Таким чином, стійкість цифрових платіжних систем в умовах кризи виявилася не лише рушійною силою для розвитку, але й життєво важливим елементом виживання українського сектора електронної торгівлі.

Сфера електронної комерції в Україні зіткнулася з серйозними викликами. За перші три місяці від початку війни більшість інтернет-магазинів констатували спад трафіку понад 80%, а доходи онлайн-продавців у перший тиждень конфлікту впали на 92%. Однак уже до кінця березня спостерігалось поступове відновлення як прибутків, так і кількості відвідувачів, особливо в сегментах зоотоварів, косметики та товарів для дому. У той же час імпорт одягу та взуття некритичних категорій знизився майже на 60%, а частина міжнародних компаній була змушена закрити представництва через логістичні труднощі та проблеми із постачанням певної продукції. Хоча зацікавленість у здійсненні онлайн-покупок продовжує зростати, більшість покупців усе ще надають перевагу традиційним магазинам, одночасно шукаючи вигідні пропозиції в Інтернеті.

За даними Prom.ua, у березні 2022 року онлайн замовлення скоротилися на 63%, але в червні відновилися до 93%. Більшість покупців (86%) не шукають товари в офлайн. Попит на акційні товари, продукти харчування та питну воду зріс під час повномасштабної війни в Україні, згідно з даними сервісу доставки продуктів Zakaz.ua. До нападу росії в лютому інтернет-магазини обробляли близько 16-20 тисяч замовлень на

день. Однак у перший тиждень війни ця цифра впала до 7% [2].

Попри значне скорочення обсягів електронної торгівлі на початковому етапі, платіжна інфраструктура продемонструвала високий рівень стійкості та адаптивності. Саме безготівкові розрахунки та функціонування онлайн-платежів забезпечили швидке відновлення діяльності інтернет-магазинів і підтримку споживчого попиту. У цих умовах цифрові платіжні системи фактично стали критично важливим інструментом підтримки економічної активності.

Подальший розвиток цифрових платежів безпосередньо залежить від рівня довіри користувачів. Формування довіри ґрунтується на забезпеченні високого рівня безпеки операцій, прозорості умов обслуговування, ефективності захисту прав споживачів та надійності платіжної інфраструктури. Важливу роль відіграє також впровадження міжнародних стандартів безпеки та розвиток механізмів ідентифікації користувачів.

Значний потенціал має розвиток відкритого банкінгу, який передбачає інтеграцію фінансових сервісів через API та розширення доступу до фінансових даних за згодою клієнтів. Це сприяє появі нових інноваційних продуктів, підвищує конкуренцію та забезпечує більш ефективне функціонування фінансового ринку.

У післявоєнний період цифрові платіжні системи можуть стати одним із ключових драйверів економічного відновлення України. Вони сприятимуть детінізації економіки, підвищенню прозорості фінансових потоків, розвитку електронного урядування та інтеграції країни у світовий економічний простір. Крім того, їх розвиток відкриває нові можливості для малого та середнього бізнесу, забезпечуючи доступ до міжнародних ринків і фінансових ресурсів.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що розвиток цифрових платіжних систем є одним із ключових драйверів зростання електронної комерції в умовах цифрової трансформації економіки. Вони забезпечують швидке, зручне та безпечно здійснення фінансових операцій, зменшують транзакційні витрати та підвищують ефективність онлайн-торгівлі.

Встановлено, що фінтех-інновації, використання штучного інтелекту, блокчейну та великих даних суттєво розширюють функціональні можливості платіжних сервісів і сприяють формуванню сучасних цифрових екосистем. Важливим фактором розвитку виступає відкритий банкінг, який підвищує рівень конкуренції та стимулює появу нових фінансових продуктів.

Нормативно-правове забезпечення, зокрема Закон України «Про платіжні послуги», створює основу для розвитку цифрових платежів та їх інтеграції у міжнародний фінансовий простір. Водно-

час зберігаються виклики, пов'язані з кібербезпекою, захистом даних та цифровою нерівністю.

Отже, цифрові платіжні системи виступають стратегічним фактором розвитку електронної

комерції, сприяють її розширенню та підвищенню конкурентоспроможності бізнесу, а також є важливою складовою цифрової економіки нового покоління.

Список використаних джерел:

1. Kannan, P. K., Hongshuang, L. Digital marketing: A framework, review and research agenda. *International Journal of Research in Marketing*. 2016. Vol. 34. № 1. P. 22–45. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3000712
2. McLaren, K. W. (2023). Forbes marketplace: The future of e-commerce: Trends watch in 2023. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesmarketplace/2023/03/21/the-future-of-e-commerce-trends-to-watch-in-2023/?sh=686182c3631e>
3. Беланче Т., Касало Л. В., Флавіан К. Штучний інтелект у фінтех-технологіях: розуміння рушійних сил впровадження та довіри користувачів. *Журнал бізнес-досліджень*. 2019. Том 102. С. 323–332.
4. Дзюблиук О. Ринок банківських послуг: теоретичні аспекти організації і стратегії розвитку в Україні. *Ш2005*. № 6. С. 41–49
5. Електронні платіжні системи: що це та як працюють? URL: <https://ua.news/ua/money/elektronni-platizhni-sistemi-shho-tse-ta-yak-pratsuyuyut>
6. Лозовицький А. В. Небанківські електронні платіжні системи як середовище обігу віртуальної валюти. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. С. 133-140. URL: <http://apdp.in.ua/v85/18.pdf>
7. Пархоменко, Д. В. Розвиток електронної комерції в Україні. *Економіка і менеджмент 2023: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку*: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф., 0607 квіт. 2023 р.: у 7 т. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2023. Т. 3. С. 94-97. URL: http://www.confcontact.com/2023-ekonomika-imenedzhment/5_Parkhomenko.pdf
8. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20/ed20230101#Text>
9. Шелудько С. А., Браткевич П. П. Вплив цифровізації на банківський бізнес в Україні. *Прийзовський економічний вісник*. 2019. № 5 (16). С. 334–339. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/59.pdf

References:

1. Kannan, P. K., Hongshuang, L. (2016) Digital marketing: A framework, review and research agenda. *International Journal of Research in Marketing*. Vol. 34. no. 1. pp. 22-45. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3000712
2. McLaren, K. W. (2023). Forbes marketplace: The future of e-commerce: Trends watch in 2023. Forbes. Available at: <https://www.forbes.com/sites/forbesmarketplace/2023/03/21/the-future-of-e-commerce-trends-to-watch-in-2023/?sh=686182c3631e>
3. Belanche, D., Casaló, L. V., & Flavián, C. (2019). Shtuchnyy intelekt u fintekh-tekhnolohiyakh: rozuminnya rushiynykh syl vprovadzhennya ta doviry korystuvachiv [Artificial intelligence in FinTech: Understanding chatbot adoption and user trust]. *Journal of Business Research*, vol. 102, pp. 323-332. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.02.042> (in Ukrainian)
4. Dziubliuk O. (2005) Rynok bankivskykh posluh: teoretychni aspekty orhanizatsii i stratehii rozvytku v Ukraini [Market of banking services: theoretical aspects of organization and development strategy in Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*. no. 6. pp. 41–49. (in Ukrainian)
5. Elektronni platizhni systemy: shcho tse ta yak pratsuyuyut' [Electronic payment systems: what are they and how do they work]. Available at: <https://ua.news/ua/money/elektronni-platizhni-sistemi-shho-tse-ta-yak-pratsuyuyut> (in Ukrainian)
6. Lozovytsky A. V. (2020) Nebankivs'ki elektronni platizhni systemy yak seredovyshche obihu virtual'noyi valyuty [Non-bank electronic payment systems as a medium for the circulation of virtual currency]. *Current problems of the state and law*. pp. 133-140. Available at: <http://apdp.in.ua/v85/18.pdf> (in Ukrainian)
7. Parkhomenko, D. V. (2023) Rozvytok elektronnoyi komertsyi v Ukrayini [Development of electronic commerce in Ukraine]. *Economics and management 2023: prospects for integration and innovative development: collection of scientific works of the International Scientific-Practical Conference, 0607 April 2023: in 7 volumes*. Dnipro: Publisher Bila K. O., vol. 3. pp. 94-97. Available at: http://www.confcontact.com/2023-ekonomika-imenedzhment/5_Parkhomenko.pdf (in Ukrainian)
8. Pro platizhni posluhy: Zakon Ukrayiny vid 30.06.2021 r. № 1591-IX [On payment services: Law of Ukraine dated 30.06.2021 no. 1591-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20/ed20230101#Text> (in Ukrainian)
9. Sheludko S.A., Bratkevych P.P. (2019) Vplyv tsyfrovizatsii na bankivskyi biznes v Ukraini [The impact of digitization on the banking business in Ukraine]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk – Pryazovskyi Economic Bulletin*, vol. 5 no. (16), pp. 334-339. Available at: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/59.pdf (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 15.04.2026

Дата прийняття статті: 06.05.2026

Дата публікації статті: 25.05.2026